

Потпоручник Душан ТРБОЈЕВИЋ

ЦЕРСКО-МАЈЕВИЧКА ГРУПА КОРПУСА

ПУКОВНИКА ДРАГОСЛАВА РАЧИЋА

Пријем прве савезничке пошиљке на Мајевици

Сада смо одједном имали две оспособљене радио станице и двојицу одличних телеграфиста. Одмах је успостављена веза са Врховном командом и најављено нам је да нам долази помоћи са Блиског Истока од наших тадашњих савезника Британаца. Генерал Дража јавио је Рачићу да обезбеди терен на Мајевици који би било најподеснији за пријем помоћи. Убрзо је одабран, припремљен и обезбеђен простор у близини села Тобута. После пар дана Врховна команда је јавила да ће транспорт стићи у ноћи између 5. и 6. септембра 1942. (на Краљев рођендан). Саопштени су нам уговорени знаци за авионе; требало је да спремимо шест гомила цепаница и на Рачићев знак да их потпалимо.

Нешто око један сат после пола ноћи 6. септембра ноћну тишину је пореметио потмули звук авиона. Када су били изнад нас потпаљене су ватре и отпочело је сигналирање ракетама са земље, а они су узвратили из авиона. Два пута су авиони кружили изнад нас и онда почели са избацивањем пакета који су се падобранима полако спуштали на земљу у околини села Тобута. Највећу радозналост и радост изазвало је спуштање падобраном двојице храбрих Срба падобранаца: потпоручника Ђуре Одовића и наредника граничара Драгомира Јовића. Без потешкоћа су се спустили на земљу, а авиони су нестали на свом путу. Настаде читава трка да пронађемо падобранце и пакете са материјалом. До ујутру је све пронађено, а од придошлица смо до касно у ноћ просто гутали вести из света, славећи Краљев рођендан.

Потом смо ишли од села до села са нашим падобранцима и одржавали зборове и састанке. У очима народа овога краја Рачић је постао нешто више него обичан човек и командант.* У борби сиромашног али родољубивог народа српског за голи живот на сиромашној Мајевици капетан Рачић је постао истински симбол свих њихових надања и тежњи.

Борбе на Мајевици

Капетан Рачић се на Мајевици суочавао са мноштвом задатака који су изискивали не само војничку способност и храброст, већ и политички

* Једном приликом наша колона се кретала из Пељова према Прибоју када нам је изашао у сусрет човек средњих година са његова два волића који су вукли кола. Чим је наишао на чело наше колоне, застао је и упитао: "Да ли је браћо ту међу вама тај чувени командант Рачић?" Рачић је наредио да пусте човека до њега, како је и учињено.

Овај наш добри Србин из села Пељова приђе Рачићу раширених руку и поче да грли и љуби, говорећи: "Волим те више него ова два моја волића из јарма!" Рачић се слатко насмејао захваљујући овом добром Србину, а ми кроз све време рата ову сцену нисмо могли да заборавимо. Некада смо у шали знали да Рачићу поновимо ове речи које му је тај Србин упутио. У то време за многе људе су та "два волића" била све што су у животу имали, а израз наклоности припростог сељака Рачићу био је искрен и од срца.

"слух", такт и стрпљење у односима са људима. На једној страни требало је бранити народ од комуниста и усташа, а на другој сопствене старешине приволети на послушност, што понекад није било лако. Примера ради, Рачић је на леп начин у једној прилици скренуо пажњу команданту батаљона Ђури Бижићу да мора строго извршавати свако наређење као и сви њему потчињени, на шта је Ђуро дрско узвратио следећим речима: "Капетане, ти имадеш само 50 пратилаца са собом а ја имадем 1.500 бораца, те знај, Бога ми, да се тебе ја не бојим!" Ове су речи тешко пале Рачићу, строгом и храбром официру. Појаве самовоље од стране појединих команданата често су доводиле до непотребних штета и изгубљених живота. Пример је дао сам Ђуро Бижић, који је животом платио то што је веровао да може да надмудри непријатеља, а не да извршава наређења.

У међувремену вођене су мање борбе са комунистима у Семберији, све док новембра месеца 1942. они нису крупним снагама ударили на Мајевицу. Када је добио извештај о приливу партизана Рачић издао наређење за Ђуру Бижића и војводу Керовића да хитно формирају леву колону из правца Малешеваца према Семберији. Десну колону су сачињавали Дрински батаљон под командом Јове Радића и Пилићки батаљон под командом поручника Русовића, с тим што ће Рачић лично командовати десном колоном са наступањем од манастира Тавне.

Рачић се у то време налазио са штабом и радио станицом у селу Пилице. Одатле је послао курира под надимком "Поп Дивљак" са наређењем за Ђуру Бижића да у датом тренутку нападне комунисте својом левом колоном. У то време је путем разних веза преко неких Италијана из Тузле нађена једна радио станица коју је требало изнети у село Јабланицу, у околини Тузле. Неко је требало са новцем да оде у Јабланицу и да прими ту радио станицу. Не по први пут, десило се да сложени задаци западну писцу ових редова. И тако је пред покрет према Семберији у сусрет комунистима Рачић мене упутио према Тузли да преузмем поменути радио станицу. Пре поласка дао ми је писмо за војводу Керовића у коме наређује Керовићу да ми обезбеди десетак пратилаца за извршење овог задатка. Кренули смо заједно - Бижићев курир звани "Поп Дивљак" и ја - из села Пилице, преко Мајевице, за село Тобут.

Када смо стигли у Тобут потражили смо војводу Керовића, који је требало да буде ту. Међутим, у команди места његови четници нам рекоше да је војвода отишао код Ђуре Бижића у Малешевце и да очекују сваки час његов повратак. Овде смо се растали Бижићев курир и ја - он одлази за Малешевце, а ја остајем у Тобуту да сачекам војводу Керовића и да му уручим писмо од Рачића. Чекао сам војводу скоро два дана, али њега није било пошто су комунисти већ били ударили на нашу леву колону коју је водио Бижић, са којим се налазио и војвода Керовић.

За мене је настала тешка ситуација пошто сам такорећи остао усамљен. Из Тобута одем у суседно село Пељаве где сам затекао командира Пељавске чете који такође није знао шта се дешава. У малом дућану у оближњем засеоку почели су до мене да допиру потмули звуци пуцњаве из правца Угљевика, и колико је време одмицало пуцњи су били све ближи и јаснији. Пред мрак сазнао сам да се воде велике борбе испред манастира Тавне и да су комунисти напали Рачића са много јачим снагама. Заноћио сам у дућану, али да спавам нисам могао. У току ноћи сам упозорен на напредовање комуниста овим правцем, па без размишљања кретох ка Прибоју, где сам стигао у зору. У четничкој команди места упитао сам шта се то дешава поред Дрине и да ли знају нешто о Рачићу, али ти људи ништа нису могли да ми кажу осим да је пре кратког времена кроз Прибој прошао Грујко, брат капетана Леке, са још двојицом четника при повратку из Семберије. Убрзаним корацима сам их сустигао и поново сам се осетио сигурним. Стигли смо у Растошницу и ту смо дознали да су наши разбијени на десном крилу тј. Дрински и Пилићки батаљон, што је приморало Рачића да се пребаци назад за Србију са његових 50 људи. Истовремено дознадосмо да се капетан Лека Дамјановић поново вратио на Мајевицу из Србије и да се налази у селима недалеко од Кисељака. Вест о повратку капетана Леке била је радосна за све нас, а понајвише за његовог брата Грујка. Кренули смо из Растошнице за Кисељак како би што пре дошли у везу са капетаном Леком, кога смо нашли у Кисељаку са остацима чете Милана Остојића, који је био у саставу Пилићког батаљона.

Главни разлози пораза четника лежали су у самовољи појединих четничких команданата. Бижић је као командант леве колоне имао наређење да нападне комунисте са његовог правца, али он то није на време учинио пошто су му комунисти преко извесног капетана Васића поручили да желе добре односе са њим и да би требало да они сви заједно нападају Рачића што је дошао ту да "завади" четнике и партизане. Бижић је насео оваквим комунистичким причама и није извршио Рачићево наређење, већ је чекао док комунисти свом снагом нису ударили по десном крилу којим је командовао Рачић. Чим су комунисти разбили десну колону, кренули су истом жестином и на Бижићеву страну. Водиле су се крваве борбе и борци су падали са обе стране. После неколико дана огорчене борбе, сам Бижић и његова жена губе животе. Тако је дошла до пуног изражаја погубна самовоља и непослушност, плаћена великим жртвама.

После ове борбе и погибије Бижића комунисти су на краће време за господарили Семберијом и Мајевицом. Потом је уследио нови преокрет у корист четника. За пар дана проведених у Кисељаку са капетаном Леком дознајемо да нам се комунисти приближавају од правца манастира Тавне, тако да је требало створити план куда да се повучемо

пошто нисмо имали довољно снага да их сачекамо.* Нашли смо се на северној страни пута који води од Дрине према Кисељаку са око 200 четника, изнурених у борбама и са врло мало муниције.

Лека је донео одлуку да се пребацимо у села испод Зворника (Тршић, Тобанци и друга) и да се ту мало одморимо и припремимо за даље акције. Као што сам поменуо, комунисти су нам били за петама тако да смо под хитно морали прећи на јужну страну пута Дрина-Кисељак. Та страна је била доста пошумљена, али су на узвишењу изнад шуме били муслимански бункери у саставу Павелићеве НДХ. Како је народ овога краја био одан четницима - нико партизанима није рекао да смо у шуми од пута. Ту смо провели цео дан и са блиског одстојања смо посматрали комунисте који су ишли путем Дрина-Кисељак. Чак су нам мештани из околине и храну донели. Чим је пала ноћ, требало је проћи поред муслиманских бункера и бити спреман на борбу ако нас приметете. Имали смо среће да непримећени пређемо између бункера и стигнемо у жељени простор.

После неколико дана одмора почели смо да разматрамо шта нам ваља чинити. Капетан Лека, паметан и способан официр, и нас неколико његових незваничних саветника дошли смо на идеју да нападнемо хрватске карауле на линији Козлук-Шепак, али под фирмом комуниста, пошто ни Хрвати ни Немци нису правили одмазде над цивилима ако их негде нападну комунисти. Током недељу дана проведених у српским селима испод Зворника нама је пристигло још 50 четника који су били разбијени за време комунистичког напада, тако да се сваког дана наше бројно стање повећавало. Пред напад на поменуте карауле имали смо скоро 300 бораца. У селима где смо се одмарали било је доста способних и вољних Срба да пођу са нама. Ту смо прикупили 200 добровољаца без оружја, па нам је план напада на хрватске граничне карауле био и једина нада да те борце наоружамо. Учињене су све припреме и ми смо кренули под заштитом ноћи. Пришли смо предвиђеном простору и караулама са распоредом за напад.

Чим је Лека дао знак за напад, свака јединица је ступила у напад са узвицима "живео друг Тито", "живео друг Вељко Курјак", "предајте се другови, неће вам се ништа десити, ако се не предате сви ћете изгинути!" У ноћној тишини одјекивала је наша вика коју су чули чак и Немци у Бањи Ковиљачи и почели да рефлекторима осветљавају терен у правцу Босне. Напали смо 12 караула, пружен нам је слаб отпор и непажњом нам је погинуо један борац. После краћег урлања и викања да живи Тито, триком смо приволели посаду хрватских караула на пре-

* У Тавни се налазио наш падобранац потпоручник Ђуро Одавић, који се претходно верио ћерком командира жандармеријске станице и ту се задржао за време Рачићевог наступања у сусрет комунистима. Чим су комунисти ушли у Тавну ухватили су га, мучили и убили.

дају и том приликом заробили око 120 њих са два официра и три подофицира. Најважније за нас беше оружје и муниција, до којих смо дошли на прилично лак начин. Са овим пленом наоружали смо 200 наших новомобилисаних и употпунили ранији недостатак муниције. Када је свануло полако смо кренули ка Кисељаку, одакле су партизани неколико дана раније отишли у правцу Тузле.

Сада је капетан Лека имао групу од 500 добро наоружаних бораца са којима се упутио за комунистима. Пре поласка из простора Шепка и Козлука ми смо заробљене домобране са караула пустили, а два официра и три подофицира повели са собом за Кисељак. На челу заробљеника био је Србима познати "Мујо сатник", учесник у борби против четника на Зворнику 1941. године. Док смо се кретали ка Кисељаку пристизале су нам додатне мање групе четника, тако да смо по доласку имали преко 550 бораца.

У Кисељаку је капетан Лека постројио реорганизоване четнике и одржао снажан говор у коме се осврнуо на оне непослушне из скоре прошлости, напомињући колико је то било штетно, а тек сада се показало као врло јасно. Он је додао претећим гласом: "Од данас ја нисам више онај стари капетан Лека из прошлости, већ нови Лека, који ће стрељати сваког ко не буде извршио наређење - а ако ја погрешим, ви убијте мене!" Овај говор је био одушевљено поздрављен од присутних. После неколико дана проведених у Кисељаку кренули смо у правцу Растошнице за комунистима и на том путу нам прилазе нове групе разбијених четника, прикривених по селима.

После недељу дана проведених у Растошници бројно стање четника прешло је хиљаду, борбени дух и морал обновљени су из темеља, и борци су поново личили на праву војску. Дисциплина је на свим нивоима била на завидној висини. Сада је дошао моменат да и ја кренем за Србију, после више од месец дана проведених са капетаном Леком кога сам заволео као рођеног брата. Да нисам са собом имао паре које ми је дао Рачић за откуп радио станице, могуће је да бих остао са Леком у Босни. Додатни мотив за повратак био је извештај кога је Лека спремио за Рачића, а и ја сам желео да "шефу" лично изнесем шта сам све доживео и видео. Растанак са капетаном Леком био је дирљив и то је било моје последње виђење са њим. Дао ми је двојицу пратилаца са којима сам кренуо за Србију.

Капетан Лека Дамјановић, касније унапређен у мајора, имао је под својом командом један од највећих корпуса у Покрету Равне Горе, са око 5.000 бораца. Када се генерал Дража Михаиловић пребацио у Босну септембра 1944. године, мајор Лека му је био прва прихватница и обезбеђивао је Чичино кретање. Леку Дамјановића красиле су најлепше врлине српског официра чврстог карактера, способност, као и оданост Равногорском покрету због чега је и изгубио свој живот. Вечна му

слава и хвала! Писцу ових редова остао је у најлепшем сећању.

Рачић је при прелазу за Србију оставио везу преко које сам могао да се вратим, тако да није било проблема доћи до места на Дрини недалеко од Чалопека. Људи који су нас чамцем пребацили у току ноћи били су врло одважни и способни веслачи. Наш прелаз је протекао непримећено тако да смо несметано кренули преко Јадра за Текериш у коме се, како смо сазнали, налазио Рачић са штабом. У ствари, штаб је био у селу Сипуља, недалеко од Текериша, где смо се нашли после врло кратког застанка на нашем дугом путу. Када сам се појавио пред Рачићем, изазвао сам велико изненађење код њега јер је он мислио да сам погинуо на Мајевици кад и п.поручник Ђуро Одовић - падобранац (убили га комунисти у Тавни новембра 1942). Настало је грђење и љубљење, уз захвалност Богу да сам стигао жив. Они су већ у текеришкој цркви дали парастос и мени, као и покојном Ђури!

Мој усмени извештај Рачић је са много пажње саслушао, а после тога сам предао и писмени рапорт капетана Леке Дамјановића који је садржао неколико идеја о даљем раду на Мајевици и повезивања са Западном Босном. Идеје капетана Леке биле су везане са већом помоћи савезника, од којих се очекивао дотур већих количина оружја и материјала. Све ове замисли капетана Леке остале су само пусте жеље на папиру пошто ми заиста нисмо имали савезнике који би нас искрено помогли. На жалост, у том времену енглеске војне мисије код генерала Михаиловића отпочеле су неке интриге и сукобе са Дражом. Наступили су први знаци каснијих тешких оптужби и сукоба. Касније се у пуној мери видело какав је био прави став тих мисија у вези Генерала Драже и Покрета Равне Горе.

Са измаком 1942. и доласком 1943. године као да није било довољно што су се против српских четника здушно уротили Хитлер, Стаљин, Павелић и Тито. На путу да им забију нож у леђа били су и њихови тобожњи савезници, чија је традиционална подлост дошла до пуног изражаја у завршним ратним годинама. Са "пријатељима" какав се показао Винстон Черчил Србима никакви непријатељи нису били потребни.

Потпоручник Душан ТРБОЈЕВИЋ

ЦЕРСКО-МАЈЕВИЧКА
ГРУПА КОРПУСА